

145 jaar Bargercompasuum

Over buurten, bedrijven en bewoners

© Gerard Steenhuis Bargercompascuum 2011

Niets in deze uitgave mag worden verveelvoudigd en/of openbaar gemaakt door middel van druk, fotokopie, microfilm, of op welke wijze ook zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van de uitgever;
No part of this book may be reproduced in any way whatsoever without the written permission of the publisher.

Realisatie en opmaak:
Facility P(artner) B.V. Emmen
info@facility-p.nl

CIP-gegevens Koninklijke Bibliotheek, Den Haag

Regionale -en stadsgeschiedenis
145 jaar Bargercompascuum over buurten, bedrijven en bewoners
Gerard Steenhuis
2^e (herziene) druk
ISBN 978-90-817323-0-7
NUR 693
Trefwoorden: Bargercompascuum, Geschiedenis

Bij de voorplaat.

Het centrum van Bargercompascuum in het voorjaar van 1965, gezien vanaf de kerktoren.

De plaatselijke elektricien Hennie Feringa moet de verlichting van de haan op de kerktoren repareren. Hij wordt bijgestaan door Herman Nusse, die op dat moment knecht is bij Feringa en van de gelegenheid gebruik maakt en meerdere foto's maakt.

Feringa zal ook in de jaren, die erop volgen vaker een fotoreportage van de omgeving maken.

Links onder; het embleem van Bargercompascuum met links boven een schapenschaar, rechts boven een oplegger en in het midden twee korengarven.

Sinds het honderd jarige bestaan in 1966 wordt dit embleem gebruikt. Het geeft weer hoezeer het dorp in de eerste honderd jaar van zijn bestaan nog een agrarisch karakter heeft.

145 jaar Bargercompascuum

Over buurten, bedrijven en bewoners

Voorwoord	5
Inleiding	7
1. Voor de bewoning	9
2. Het oude centrum aan de Runde	17
3. Het dorp na 1900	34
4. Brood in Bargercompascuum	38
5. Bedrijven in het centrum, rondom de Brug	58
6. Andere bedrijven	99
7. Bewoning van de grensstreek	104
8. De grensstreek, nabij vonder en grenspaal 163	109
9. Meer over grensstreek en Limietweg	136
10. De Springersbrug	150
11. De Nederlands Hervormde Gemeenschap	155
12. De openbare lagere school ('t Korhoen) en de buurt tegenover	159
13. De Klaas de Lange-sluis	165
14. De Maatschappij en Berkenrode	169
15. Na 1945, 1966 en 1991	180
16. Veenpark	192
17. Carnaval	194
18. Foto-impressie 2011	197
Bijlage 1. De trek van Duitsers tussen 1860 en 1880 naar Nederland	207
Bijlage 2. De grens bepaald	209
Literatuurlijst	213

Voorwoord

Verbinding

De gemeenschapszin loopt als een rode draad door het 145-jarig bestaan van Barger-Compasuum en is daarmee ook de verbinding tussen het ontstaan van het dorp en deze tijd waarin de bewoners zich nog steeds bezighouden met hun eigen dorp.

Het jaarlijkse carnaval is een uiting van die gemeenschapszin, maar voor mij ook nadrukkelijk de activiteiten die in 2006 en 2007 hebben geleid tot het Dorpsomgevingsplan. Het is een plan van en voor bewoners geworden en ook bij de uitvoering van onderdelen van het plan tonen de bewoners zich actief. Onderling, maar ook zeker in de samenwerking met andere organisaties en de resultaten daarvan zijn inmiddels zichtbaar. Het is prettig in dit boek te lezen dat het behalen van resultaten in Barger-Compasuum een geschiedenis van al 145 jaar kent.

Wobbe Katoen

dorpscoördinator Emmen Revisited

Na jaren van voorbereiding heeft het dorpscentrum van Barger-Compasuum een enorme verandering ondergaan. Dit kon mede worden gerealiseerd door het D(orps) O(ntwikkelings) P(lan).

Uit de vele positieve reacties van dorpsbewoners blijkt dat men heel erg content is met deze grote veranderingen. Het centrum straalt gezelligheid uit en is een plek geworden waar, zowel oud als jong, van kunnen genieten.

Gelukkig is het verleden van het dorp niet verloren gegaan.

Mede door dit boek is de historie van Barger-Compasuum bewaard gebleven.

Aan de hand van oude foto's, krantenknipsels en verhalen van oud-bewoners heeft Gerard Steenhuis zich enorm ingezet om de geschiedenis van Barger-Compasuum op een prachtige wijze weer te geven. Plaatselijk Belang Barger-Compasuum is hem daar dan ook erg dankbaar voor!

Harry Pijnaker

Voorzitter Plaatselijk Belang Barger-Compasuum

Voorwoord

In 2011 is het dorpscentrum van Bargercompascuum gerenoveerd. Dit was voor mij de aanleiding om het boek ‘**145 jaar Bargercompascuum, over buurten, bedrijven en bewoners**’ te schrijven.

De informatie voor dit boek heb ik uit diverse bronnen gehaald.

Zo stelde een aantal bewoners zijn plakboeken met krantenknipsels ter beschikking. Eén dorpsgenoot was zelfs in het bezit van de Emmer-Courant, jaargangen 1894 en 1895.

Veel informatie putte ik uit ‘Klanken uit B.C.’, dat in de jaren tussen 1947 en 1950 om de twee weken uitkwam. Jongens uit het dorp dienden in het verre Indië en om deze jonge mannen toch over het reilen en zeilen van het dorp te informeren, werd deze circulaire rondgestuurd.

Oudere bewoners van het dorp, onder wie zeker tien negentigplussers vertelden over hun leven. Enkelen van hen herinnerden zich nog de verhalen, die hun grootouders vertelden over hun eigen jeugdtijd. Dan gaat het wel over de periode 1860 -1900; de periode dat Bargercompascuum ontstond door de komst van, in het merendeel, Duitse boekweitboeren.

J.B. (Broer) Berens schreef het boek ‘Barger-Compascuum, 1866-1873’ over de eerste bewoners. In 2001 werd het door zijn dochter Pauline Berens uitgegeven. Broer Berens stelde ook een klapper samen, betreffende de inwoners van 1873-1900. Deze gegevens zijn nooit uitgegeven. Bij de beschrijving van de personen en de samenstelling van de families heb ik uit beide bronnen informatie gehaald.

Er circuleren binnen het dorp veel oude ansichtkaarten, waarvan ik kopieën mocht maken.

Pater Bernard van der Meer, kleinzoon van Jan Berend Wilken heeft in 1952 en latere jaren foto’s gemaakt van de omgeving. Veel van zijn beelden in mooie kleuren zijn opgenomen in het boek.

Een andere belangrijke informatiebron voor mij was de dorpskrant Kompas, later geschreven als Compas, die in de jaren vanaf 1956 tot vandaag elke maand verschijnt. De Bargercompascumer middenstanders plaatsten destijds in dit blad advertenties. Bij de beschrijvingen van de bedrijven laat ik de reclame uit die tijd zien. Zo ontstaat een mooi tijdsbeeld van de bedrijvigheid in het dorp.

Maar bovenal stelden veel kinderen en kleinkinderen van vroegere ondernemers- middenstanders en vele anderen fotomateriaal beschikbaar. De verhalen, die erbij horen, heb ik opgeschreven en vindt u terug in het boek.

In 2009 is vanuit de vereniging Plaatselijk Belang een Historische werkgroep Barger-Compascuum ontstaan. Deze werkgroep verzamelt documenten, krantenknipsels, verenigingsnieuws, clubbladen, foto’s, films en dergelijke over het dorp. De originele stukken of kopieën ervan worden opgeslagen in het historisch archief. Veel van bovenstaande bronnen zijn opgenomen in het archief, waarvan ik gebruik heb gemaakt bij het samenstellen van het boek.

Ik dank allen, die hebben bijgedragen aan het tot stand komen van het boek, in het bijzonder Wim van Buul en Jasper Steenhuis voor het scannen van de vele afbeeldingen en foto’s. Ook dank ik Bert Dijkema voor zijn aanwijzingen en correcties en Richard Heller voor zijn prettige samenwerking.

Voorwoord bij de tweede (herziene) druk

De tweede druk verschilt in twee opzichten van de eerste druk. Oplettende lezers attenteerden mij op fouten en onjuistheden. Die zijn gecorrigeerd. De lege onbeschreven pagina’s – als overgang tussen de hoofdstukken – zijn deels weggelaten.

Bargercompascuum, najaar 2011

Gerard Steenhuis

Inleiding

In 1952 kwam in Bargercompascuum de verbreding en asfaltering van de Verlengde Oosterdiep oostzijde gereed. Tot dan toe was de weg slechts een drie meter smalle klinkerweg, aangelegd in 1923.

In de jaren 1950, 1951 en 1952 is aan de verbetering van de weg gewerkt en op zaterdag 21 juni 1952 werd de **nieuwe weg te Bargercompascuum officieel geopend**. De feestcommissie had voor die gelegenheid een **feestgids** geschreven. Daarin werd het programma rond de feestelijkheden gepresenteerd. Bedrijven uit Bargercompascuum en enkele uit Zwartemeer, Klazienaveen en Emmercompascuum hadden een advertentie geplaatst.

Nu is die feestgids uit 1952 een historisch document. Het schetst een mooi beeld over de bedrijvigheid in de jaren '50 in en rond Bargercompascuum.

Op het kruispunt van de Postweg met het Verlengde Oosterdiep lag, vanaf ongeveer 1920, een halve eeuw 'de Brug'. In 1970 werd de Brug afgebroken en een stuk kanaal gedempt. Vanaf dat moment heette dat kruispunt 'de Dam', dat een veertigtal jaren het centrum vormde. Dit centrum ging het afgelopen jaar op de schop en onderging een grote renovatie.

Deze gebeurtenis was voor mij aanleiding om het boek **'145 jaar Bargercompascuum, over buurten, bedrijven en bewoners'** te schrijven.

Hoofdstuk 1 gaat over de periode vóór 1860, de tijd dat 'Compascuum' weidegebied en in handen van de boeren van Noord- en Zuidbarge was. Hoofdstuk 2 handelt over de eerste bewoners, de boekweitboeren op het bovenveen en het oude centrum aan de Runde met zijn molen, school en kerk.

Hoofdstuk 3 bespreekt de kaart van Willem Arling, de plaatsverdeling door de vier eigenaren en de start van de vervening.

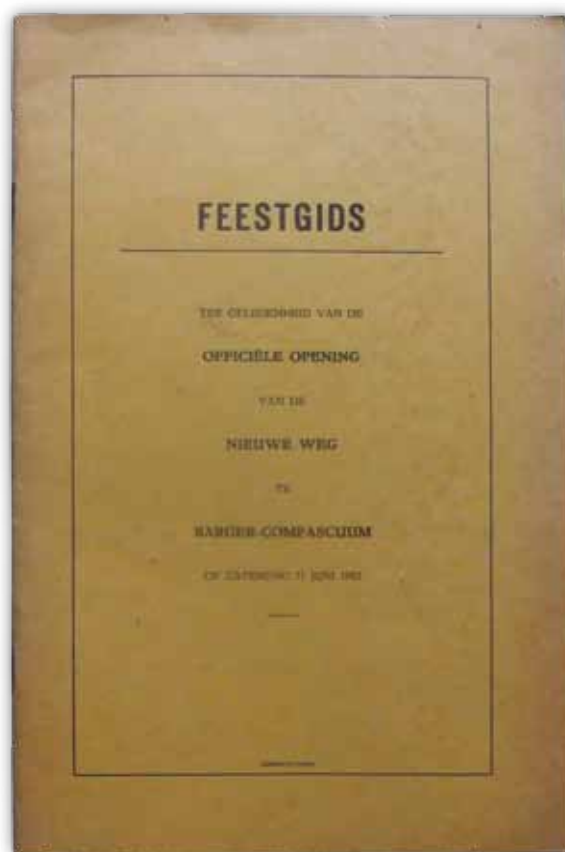
Hoofdstuk 4 behandelt de bakkers in anderhalve eeuw. Op een bepaald moment waren er zelfs zeven bakkers gevestigd in Bargercompascuum.

Hoofdstuk 5 is de beschrijving van de middenstanders en bedrijven rondom de Brug- die nu plein is, hoofdstuk 6 de andere bedrijvigheid. De geschiedenis van de Limietweg wordt besproken in hoofdstuk 7, 8 en 9.

Aparte aandacht gaat uit naar de woonconcentratie bij de Springersbrug in hoofdstuk 10. Hoofdstuk 11 gaat over de Nederlands Hervormde Gemeente en hoofdstuk 12 over de Openbare Lagere School. De woonconcentraties bij de Klaas de Lange-sluis en de Maatschappij en Berkenrode komen aan bod in hoofdstuk 13 en hoofdstuk 14. Hoofdstuk 15 gaat snel door de naoorlogse jaren heen, na 1945 en de jaren dat Bargercompascuum het honderd jarige bestaan vierde (1966) en het 125 jarige bestaan in 1991. Bargercompascuum is bekend om een tweetal bijzonderheden. Het heeft een Veenpark en het dorp viert Carnaval. Aan beide onderwerpen wordt een hoofdstuk besteed, 16 en 17.

Het laatste hoofdstuk is een foto-impressie uit 2011.

Daarnaast bevat **'145 jaar Bargercompascuum over buurten, bedrijven en bewoners'** advertenties van de huidige Bargercompascumer bedrijven, die zich binnen het dorp gevestigd hebben, maar ook daarbuiten. Het geeft een beeld over de bedrijvigheid in en rondom Bargercompascuum, anno 2011.

Feestgids ter gelegenheid van de opening van de nieuwe weg in 1952 (bron; historisch archief).